

غرور و خودبینی چیست؟

معنای لغوی و اصطلاحی غرور چیست؟ و تا چه حد و مواردی مفید است؟

«غرور»؛ یعنی اطمینان و آرامش قلب نسبت به آنچه که با هوای نفس موافق بوده و طبیعت انسان به آن تمایل داشته باشد. منشأ این گرایش، جهالت یا وسوسه‌های شیطانی است. غرور از صفات زشتی است که هر گروه می‌توانند به نوعی گرفتار آن باشند.

برخی از پیامدهای غرور که زندگی انسان را تحت تأثیر خود قرار می‌دهد و دنیا و آخرت را تباه می‌کند، عبارت‌اند از: حجاب ضخیمی بر عقل و فهم انسان، شکست در زندگی، و سبب فساد و تباهی عمل.

غرور به هیچ وجه پسندیده نیست، اما ویژگی‌های مثبتی که در برخی انسان‌ها وجود دارد نباید با این رذیلت اخلاقی اشتباه شود؛ مانند عزت نفس؛ کسی که گوهر ارزشمندی در اختیار دارد، از او سخت مراقبت می‌کند. هرچه ارزش دارایی بیشتر و توجه انسان به ارزش آن افزون‌تر باشد، مراقبت و هوشیاری او در صیانت از آن گوهر بیشتر خواهد بود؛ بویژه آن‌که بداند اگر این گوهر با شیوه‌ای صحیح در مسیر تراش قرار گیرد و صیقل یابد؛ ارزش آن چندین برابر می‌شود. برای نگاه‌داری از این سرمایه خدادادی باید خود را به صفتی آراست که در ادبیات دینی از آن به عزت نفس تعبیر می‌شود. انسان عزیز احساس ارزشمندی و سرفرازی می‌کند و هرگز خود را خوار و درمانده نمی‌یابد. چنین اشخاصی اگر دارای حالات و رفتار خاصی باشند، نباید کسانی که از این ارزش و فضیلت انسانی محروم هستند، آنها را متهم به تکبر و غرور و خودبینی کنند.

حقارت و خود کم بینی ریشه اساسی غرور در افراد

Page | 2

وی در ادامه حقارت و خود کم بینی را ریشه اساسی غرور در افراد برشمرد و تصریح کرد: زمانی که فاصله زیادی بین خود واقعی و خود ایده آل افراد وجود داشته باشد و فرد در آن به دلیل عدم توانایی، مشکلات شخصیتی و روانی نتواند به خود ایده آل خود دست پیدا کند و از طرف دیگر نیز خود واقعی درون خود را نیز نپذیرد، سعی می کند با غرور به نوعی خود را به خود ایده آل مورد نظر نسبت دهد در این حالت وی دچار غرور منفی شده است.

خانواده ها بچه های خود را در کودکی مورد تحقیر قرار ندهند

این روانشناس بالینی در پاسخ به این سوال که معمولا چه نوع افرادی تلاش دارند با غرور کاذب از خود واقعی خود فاصله بگیرند گفت: معمولا افرادی که در دوران کودکی از طرف نزدیکان خود یعنی پدر، مادر، معلم و سایر افراد درجه یک خانواده همواره مورد تحقیر قرار گرفته و خود را در مقام پایین تر از دیگران و دنیا را در مقام بالاتر دیده باشند در بزرگسالی دو نوع شخصیت تحقیر کننده یا تحقیر شونده را خواهند داشت، بنابراین افرادی که شخصیت تحقیر کننده دارند سعی می کنند با غرور و خود بزرگ بینی به نوعی خلاء های درونی و روانی ریشه دوانده در کودکی خود را به این شیوه جبران کنند.

در غرور مثبت فرد به هیچ عنوان خود را با دیگری مقایسه نمی کند

دکتر تبریزی همچنین با تاکید بر اینکه از دیدگاه روانشناسی غرور تنها در مفهوم منفی خلاصه نمی شود، اظهار داشت: در غرور مثبت افراد همواره به داشته ها و توانایی های خود آگاه هستند و به توانمندی های خود افتخار کرده و می بالند و معتقد اند آنچه دارند محصول زندگی، تجربه، فرهنگی خانوادگی و اجتماعی شان است و در کنار آن تلاش دارند همواره از این توانمندی ها و داشته های خود بطور مثبت بهره گیرند و خود را به سوی رشد و پیشرفت ارتقا دهند بنابراین در غرور مثبت فرد به هیچ عنوان خود را با دیگری مقایسه نمی کند و از خود واقعی خود فاصله نمی گیرد.

از نظر روانشناسان مقایسه دو نفر با همدیگر کاملا اشتباه است

Page | 3

وی در ادامه با بیان اینکه روانشناسی مقایسه دو فرد با یکدیگر را کاملا مردود می‌داند خاطر نشان کرد: از دیدگاه روانشناسی هر انسانی محصول شرایط ویژه ژنتیکی، محیط خانوادگی و اجتماعی مخصوص به خود است و افراد با سلامت روحی و روانی به این اصل اعتقاد دارد که نباید خود واقعی خود را با افراد دیگر با خصوصیات و ویژگی‌های ارثی، اجتماعی و فرهنگی دیگر بررسی کند بلکه باید تلاش کند از طریق توانمندی‌هایی که دارد از خود واقعی به خود ایده آل دست بیابد در حالی که بسیاری از افراد در جامعه ما همواره خود را در معرض مقایسه با دیگران قرار می‌دهند و این مقایسه‌های غیر علمی ناخودآگاه غرور مثبت در آنها را به غرور منفی تبدیل می‌کند.

راهکارهای موثر روانشناسی درمان غرور

این عضو هیات علمی سازمان بهزیستی در خصوص راهکارهای موثر روانشناسی کاهش درمان غرور منفی در افراد تاکید کرد: در درمان غرور منفی معمولا روانشناسان سعی می‌کنند با روانکاوی فرد، او را مجدد در شرایط دوران بچگی قرار داده و به او توضیح می‌دهند کسانی که به شیوه‌ها و طرق مختلف تو را مورد تحقیر قرار می‌دادند افراد بزرگ منش و برتری نبوده‌اند بلکه آنها نیز قربانیان تحقیر در بچگی خود هستند، بنابراین با تحلیل از گذشته افراد، اطلاعاتی به آنها داده می‌شود که فرد بتواند احساسات منفی گذشته را فراموش کند، در این حالت فرد تصور جدیدی از خود بدست می‌آورد که در آن غرور مثبت جایگزین غرور منفی می‌شود.

تاثیرپذیری کودکان پیش از دبستان در برابر رفتارهای تحقیرآمیز بیشتر از سنین بالاتر است

دکتر تبریزی با بیان اینکه تاثیرپذیری کودکان پیش از دبستان در برابر رفتارهای تحقیرآمیز بیشتر از سنین بالاتر است گفت: در واقع زمینه‌های تحقیر و در نتیجه آن غرور منفی در بچه‌ها از زمانی که کودک هنوز قادر به صحبت کردن نیست شروع می‌شود، باید به کودکان تحسین، محبت و عشق را انعکاس داد و بچه‌ها خودشان را در آینه پدر و مادر خود می‌بینند و نباید این آینه بیانگر تحقیر والدین در گذشته خود باشد.

شخصیت تحقیر شده والدین در کودکان آنها منتقل می شود

به گفته این روانشناس؛ گروهی از روانشناسان معتقد هستند بچه ها غرور خود را از غرور والدینشان می گیرند زمانی که پدر و مادر شخصیت شکست خورده و تحقیر شده داشته باشند آنها نیز در بزرگسالی همان شخصیت را خواهند داشت و بعد از آن در مدارس نیز روش تربیتی باید به شیوه ای باشد که بتواند توانمندی آنها در بزرگسالی را تقویت کند و در نهایت در محیط کار نیز نباید با رواج تبعیض شخصیت آنها را تخریب و آنها را وادار به واکنش منفی کرد. و زمانی که شخصیت افراد در دوران کودکی بطور قوی پایه گذاری شود در بزرگسالی کمتر در برابر انواع آسیب های روانی و اجتماعی قرار می گیرند.

نباید با تنبیه های فیزیکی و روانی زمینه های تحقیر در کودکان را ایجاد کنیم

این روانشناس در پایان توصیه کرد: تنبیه هم یکی از عوامل موثر در شکل گیری غرور منفی در افراد است لازم است والدین از تنبیه های فیزیکی و بدنی نظیر کتک کاری، فحش، بد دهنی فرزندان خود پرهیز کرده و همواره محرومیت را جایگزین آن قرار دهند اگر چه هیچ تنبیهی به اندازه تشویق نمی تواند در شکل گیری رفتار درست در بچه ها موثر و مفید عمل کند.

آثار و پیامدهای فردی و اجتماعی غرور

برخی از پیامدهای غرور که زندگی دنیوی و اخروی انسان را تحت تأثیر خود قرار می دهد، چنین اند:

۱ - غرور، حجاب ضخیمی بر عقل و فهم انسان می افکند و او را از درک حقایق بازمی دارد و به او اجازه نمی دهد خود و دیگران را آن چنان که هست و هستند بشناسد و حوادث اجتماعی را درست ارزیابی کرده در برابر آنها موضع صحیح بگیرد.

همان‌طور که در حدیثی از امیرمؤمنان علی خواندیم که ؛ «مستی غرور، از مستی شراب هم سخت‌تر است!» این مستی، همان حجاب غرور است.

۲ - غرور مایه شکست در زندگی و سبب عقب افتادگی است، یک لشکر مغرور به سادگی جنگ را می‌بازد، یک سیاستمدار مغرور به آسانی زمین می‌خورد، یک محصل مغرور در امتحانات موفق نمی‌شود، و بالاخره یک مسلمان مغرور خود را گرفتار قهر و غضب الهی می‌سازد. تعبیر به «قاتلات الغرور» در روایات ممکن است اشاره به همین معنا باشد.

۳ - غرور سبب فساد و تباهی عمل می‌شود؛ زیرا شخص مغرور در انجام آن دقتی به خرج نمی‌دهد و همین امر کار او را خراب می‌کند. یک جراح مغرور ممکن است بیمار خود را در کام مرگ فروبرد و یا حداقل ناقص سازد، یک راننده مغرور گرفتار تصادف‌های زیانبار می‌شود، همچنین یک مؤمن مغرور گرفتار ریا و عجب و سایر اموری که عمل را فاسد می‌کند می‌شود ؛ امام علی(ع) می‌فرماید : «غرور ناشی از آرزوها، سبب فساد عمل می‌شود.»

۴ - غرور مانع از عاقبت اندیشی است، چنان‌که در حدیثی از امیرمؤمنان(ع) آمده است : «کسی که اعتماد بر غرور و باطل کند، از تفکر در عاقبت کارها باز می‌ماند.»

۵ - در یک جمله می‌توان گفت : افراد مغرور در دنیا و آخرت تهیدست و بیچاره‌اند، چنان‌که در حدیثی از امام صادق(ع) آمده است : «انسان مغرور در دنیا مسکین و بیچاره است و در آخرت مغبون؛ چرا که متاع برتر را به متاع پست‌تر فروخته است.»

غرور چیست و آدم مغرور چه خصوصیتی دارد

نشانه های غرور گاهی بسیار آشکار است به گونه ای که انسان در نخستین برخورد به آن پی می برد و می فهمد که فلان شخص گرفتار غرور و خودبینی است. بی اعتنایی به مردم، بی توجهی به حلال و حرام الهی، رعایت نکردن ادب با بزرگان و ترک محبت با دوستان و بستگان، بی رحمی نسبت به زیردستان، ذکر سخنان ناموزون و دور از ادب، سر دادن خنده و قهقهه بلند، دویدن در حرف دیگران، نگاه های تحقیرآمیز به صالحان و پاکان و عالمان و همچنین راه رفتن به صورت غیر متعارف، پا را به زمین کوبیدن، شانه هها را تکان دادن، نگاه های غیر متعارف به زمین و آسمان نمودن و حتی گاهی کارهای دیوانگان را انجام دادن اینها همه از نشانه های غرور است.

ولی گاه حالت غرور مخفی است و به این سادگی خود را نشان نمی دهد بلکه با دقت می توان به وجود چنین صفتی در خویشتن و یا دیگران پی برد. مانند اینکه بعضی افراد پس از مدت کوتاهی درس استاد را رها می کنند و خود را مستغنی و بی نیاز می دانند، یا مانند کسی که علاقه شدیدی در خود به انزوا و گوشه گیری از مردم احساس می کند و ممکن است بهانه آن را آلوده نشدن به مجالس غیبت و گناه و مانند آن ذکر کند در حالی که با دقت می یابیم که عامل اصلی، غرور و خود بزرگ بینی است. خود را پاک، آگاه و مؤمن می پندارد و دیگران را ناقص و آلوده.

آری نه تنها غرور، بلکه بسیاری از صفات رذیله گاهی در زوایای روح انسان پنهان می شوند و خود را به صورت فضایل نشان می دهند، به گونه ای که تشخیص آن جز برای اساتید هوشیار اخلاق میسر نیست.